

УДК 378(439)

Кобаль Василь Іванович,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

УНІВЕРСИТЕТСЬКА ОСВІТА УГОРЩИНИ ПІСЛЯ 1945 РОКУ

Стаття присвячена дослідженню реформ вищої освіти Угорщини після 1945 року. Зазначено, що зміни в системі вищої освіти були тісно пов'язані з тими суспільно-політичними та соціальними реформами, які запроваджувалися комуністичною владою і були спрямовані на централізацію та підпорядкування навчальних закладів центральним органам, забезпечення кваліфікованих кадрів для планової економіки та повного ідеологічного підпорядкування процесу виховання підрастаючого покоління. Подальший порівняльний аналіз реформ цього періоду в Угорщині та Україні дасть можливість визначити спільне і відмінне у системах вищої освіти та врахувати недоліки й проблеми в подальшому процесі реформування системи вищої освіти з врахуванням кращих надбань національного та зарубіжного досвіду.

Ключові слова: університети, коледжі, академії, інститути, Угорська Народна Республіка, Міністерство культури, Рада науки та вищої освіти, Національна рада освіти, Угорська Академія Наук.

Постановка проблеми. Характерною ознакою інтенсивності інноваційних процесів в українській вищій освіті є процес реформування, який пов'язаний з розробкою та впровадженням сучасних новаторських концепцій, моделей, технологій та програм, спрямованих на євроінтеграцію, входження в єдиний освітній та науковий простір вищої освіти, вдосконалення ключових характеристик системи вищої освіти й задоволення актуальних потреб кожної особистості. Разом з тим подальший процес реформування гальмується недостатньою дослідженістю його історико-педагогічних витоків, відсутністю цілісного бачення глибоких і органічних зв'язків з прогресивними ідеями систем вищої освіти європейських країн, які пройшли подібні з Україною історичні та суспільно-політичні перетворення. Зокрема, це стосується Угорщини періоду після завершення Другої світової війни.

Встановлення концептуальної наступності між їх науково-педагогічною спадщиною та сучасними підходами до реформування системи вищої освіти дасть змогу по-новому оцінити її інноваційний потенціал – не лише з урахуванням актуальних викликів, а й у контексті вирішення проблем, які тривалий час стримували її розвиток, зміну, вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивчення особливостей становлення, реформування та розбудови університетської освіти Угорщини в різні історичні періоди не знайшло свого відображення у вітчизняних дослідженнях.

Питанню порівняльного аналізу системи професійної освіти Росії та Угорщини присвячене дисертаційне дослідження О. Зуєвої, К. Мішина досліджувала реформування системи вищої освіти Італії та Угорщини в умовах Болонського процесу.

Серед зарубіжних досліджень з історії системи народної освіти Угорщини слід відзначити праці Рандолф Л. (Randolph L.), Брагам Р.Л. (Braham R. L.) (Освіта в Угорській Народній Республіці), Сімон Г. (Simon G.) і Сзарка Й. (Szarka J.) (Історія системи освіти Угорської Народної Республіки), Данч І. (Dancs I.) і Сімон Г. (Simon G.) (Дослідження з історії освіти Угорської Народної Республіки), Вієснер Р. (Wiessner R.), Брауер Г. (Brauer H.) і Манн В. (Mann W.) (Освітня система семи соціалістичних країн); окремі аспекти розвитку вищої освіти Угорщини після 1945 року досліджував Муррай Е. (Murray E.) (Вища освіта в комуністичній Угорщині 1948-1956 рр.).

Недостатність вивчення даної проблеми у вітчизняних та зарубіжних дослідженнях актуалізує необхідність здійснення наукових пошуків.

Мета статті – вивчення основних шляхів реформування вищої (університетської) освіти Угорщини після встановлення комуністичного режиму.

Результати дослідження. Вища освіта в Угорщині, як і освіта на всіх інших рівнях, зазнала змістових, структурних та інституційних змін після завершення Другої світової війни (1945 р.).

Упродовж перехідного періоду 1945-1948 рр. зміни були спрямовані, в першу чергу, на перегляд навчальних програм, прийняття більш ліберальної політики щодо прийому до вищих навчальних закладів, зокрема, підтримуючи ті верстви населення, які зазнали переслідувань, мали обмежені права в епоху Хорти, на звільнення деяких науково-педагогічних працівників, керівників заступників керівників університетів, факультетів, які відкрито співпрацювали з нацистським режимом.

У цілому вищі навчальні заклади продовжували діяти в межах тих же організаційно-структурних принципів, що і до війни. Кожен університет функціонував в якості самоврядної одиниці. Виборні посадові особи регулюють адміністративні й організаційні питання, що відносяться до повноважень факультетів: призначення і звільнення працівників, визначення навчального плану, встановлення кваліфікації для ступенів тощо.

Реформа освіти 1948 р. запровадила радикальні зміни в сфері визначення цілей вищої освіти, правил прийому на навчання, визначення прав та обов'язків викладачів і студентів. Освіта в цілому, а особливо вища освіта, все більше розглядається як важливий інструмент для «будівництва соціалізму». Із встановленням комуністичного режиму в країні на вищу освіту було покладено подвійне завдання: підготовка висококваліфікованих, компетентних науково-технічних кадрів, необхідних для планової економічної системи, що розбудовувалася, та виховання ідеологічно й політично надійної інтелігенції для нового тоталітарного режиму.

До 1950 року вищі навчальні заклади були позбавлені традиційної автономії. Як державними установами, університетами керували призначені урядом адміністратори, повноваження ректорів, директорів і деканів були значно розширені. Разом з представниками Союзу Учителів [1], Комуністичної партії та молодіжних студентських організацій, що діяли на рівні вузу, викладачів та студентських груп, університети відігравали важливу роль в реалізації політики комуністичного режиму даного часу.

Після націоналізації освіти комуністична влада бере під «контроль» тих, хто бажає здобути вищу освіту, та визначає кількість місць для навчання у кожній освітній установі чи відділенні. Ці повноваження формально здійснювалися відділом Міністерства культури, який відповідав за вступну кампанію до вишів. Соціальний статус і класове походження були первинним і найважливішим критерієм допуску до вступу. Відповідно до цього, всі вступники поділялися на п'ять груп: робітники; селяни середнього класу; інтелігенція; куркулі і «Х». Термін «куркулі» зазвичай застосовувався не тільки стосовно великих землевласників, а й тих, хто чинив опір політиці колективізації, незалежно від розміру їх земельних ділянок. До групи «Х» входили сини і доньки колишньої аристократії, а також тих, хто займав різні посади в державному та військовому апараті до комуністичного режиму [2].

З метою забезпечення належної кількості кваліфікованих фахівців із груп селянського та робітничого походження урядом було прийнято рішення, згідно з яким молоді люди селянського та робітничого класу, які не мали завершено середню освіту, але були університетського віку, могли вступити на навчання на інтенсивний 1-річний курс, після завершення якого видавався так званий «експрес-сертифікат середньої школи», який давав право вступати до вищого навчального закладу без складання вступних іспитів. У результаті таких заходів кількість студентів з числа робітничого та селянського класу становила 66% від загального числа студентів на початку 1949-1950 н.р. Але такий підхід негативно позначився на якості підготовки студентів та навчального процесу в цілому. Так, у Політехнічному університеті Будапешта (Budapesti Műszaki Egyetem) від 35% до 45% власників «експрес-сертифіката середньої школи» не змогли завершити навчання на своєму курсі [3].

Підпорядкованість діяльності факультетів державній політиці забезпечувалась через навчальний план, який затверджувався на державному рівні і «спускався» до університетів, а також – вертикальну систему контролю і нагляду. Новий навчальний план радикально відрізнявся від старого. У ньому частину дисциплін гуманітарних та суспільних наук було замінено на дисципліни технічних та природничих наук. Продовженням цих змін стала структурна реорганізація існуючих установ, створення нових, в першу чергу технікумів, коледжів.

У 1949-1950 н.р. була створена окрема школа природничих наук Eötvös Loránd Tudományegyetem в Будапешті (терміни «школа» і «факультет» як окремий підрозділ інституту вищої освіти використовуються як синоніми в нашій публікації). У 1951 році медичні школи були відокремлені від своїх вищих навчальних закладів і перетворені в самостійні медичні університети (Orvostudományi egyetemek). Також були створені політехнічні університети і коледжі, зокрема, Політехнічний університет важкої промисловості (Nehézipari Műszaki Egyetem) в Мішкольці, Політехнічний університет будівництва і транспорту (Építőipari és Közlekedési Műszaki Egyetem) в Будапешті [4].

Ідеологічна переорієнтація системи вищої освіти реалізовувалась шляхом:

- впровадження курсу марксизму-ленінізму як обов'язкової навчальної дисципліни в кожному вищому навчальному закладі;
- діалектико-матеріалістичної інтерпретації всіх природничих і соціальних явищ;
- значної русифікації навчального плану і програм навчальних дисциплін (вивчення російської мови, літератури, історії, науки із обов'язковим підкресленням значного внеску російської освіти і науки в усіх галузях знань).

Після смерті Сталіна (1953 р.) і початку періоду «відлиги» в СРСР, який характеризувався певним відходом від жорсткої Сталінської тоталітарної системи, спробами її реформування в напрямку лібералізації, відносно демократизацією, гуманізацією політичного та громадського життя, певних змін зазнала і система освіти в Угорщині.

Хоча соціальний статус і залишався важливим фактором для вступу до вищих навчальних закладів, університети все більше і більше поверталися до стандартних професійних критеріїв: рівень освіченості, розвитку, талант, потенціал, загальна середня освіта, результати вступних екзаменів. Уряд також ініціював нові адміністративні та структурні зміни, які заклали основу для подальшої системи вищої освіти Угорщини.

Загальні положення, що стосуються цілей і принципів вищої освіти, були викладені в статтях 18-23 Закону III, що стосувався системи освіти Угорської Народної Республіки [5]. Відповідно до статті 19, основна мета вищої освіти – це підготовка студентів – майбутніх спеціалістів, які володіють вченням марксизму-ленінізму, і які здатні застосовувати ці

знання в практиці своєї професійної діяльності або спеціальності. Іншим важливим завданням є створення умов для найбільш здібних студентів, які хочуть стати провідними дослідниками і вченими у відповідних галузях.

Політика комуністичного режиму щодо розвитку планової економіки та високого ступеня централізації в усіх сферах не могла не відобразитися і на системі вищої освіти. Так, створення вищих навчальних закладів, визначення їх організаційної структури здійснювалася Президентською радою Народної Республіки (A Népköztársaság Elnöki Tanácsa), Міністерством культури та іншими міністерствами, які мають в підпорядкуванні навчальні заклади, Національним управлінням з планування (Országos Tervhivatal) і Угорською академією наук (Magyar Tudományos Akadémia), відповідно до їх статутних обов'язків.

Опираючись на досвід реформування системи освіти попередніх 8 років (загальне керівництво вищою освітою з 1951 року здійснювалось Національною радою вищої освіти (Országos Felsőoktatási Tanács) спільно з Міністерством вищої освіти (Felsőoktatási Minisztérium) (створене в 1952 році). Однак, вони були ліквідовані в 1953 році, і юрисдикція була повернута міністерствам, які здійснюють освітні функції), Уряд у 1956 році прийняв закон, який визначав питання організації та структури вищої освіти [6]. Відповідно до Декрету №4 1956 року Президентської ради і Постанови уряду №35/1962 (IX.16) [7], тільки Президентська рада може створювати та ліквідовувати університети, коледжі, і, до початку 1960-их рр., академії (в основному сільськогосподарські і педагогічні академії згодом були перетворені у вищі агротехнічні і педагогічні інститути, відповідно).

Школи (Korok), технікуми, інститути створюються та ліквідовуються Радою Міністрів за поданням міністра, у підпорядкуванні якого знаходиться вищий навчальний заклад, президентом Угорської Академії Наук і, до 1967 року, президентом Ради науки та вищої освіти (Tudományos és Felsőoktatási Tanács), яка була заснована Указом Уряду № 32/1957. (VI.5.) від 5 червня 1957 року і її діяльність спрямовувалась на координацію всіх науково-дослідних робіт і управління у сфері вищої освіти [8]. Вона була ліквідована у 1967 році Постановою Уряду № 1010/1967 (ст. 28). Її функції щодо створення і ліквідації кафедр і спеціальностей були передані Національній Раді освіти (Országos Oktatási Tanács) у відповідності з Постановою Уряду № 1022/1967. (XIII.2.).

Повноваження щодо створення і ліквідація відділів (szakok) належала міністерству, у підпорядкуванні якого знаходиться установа, міністерству фінансів, президентам Національного управління з планування і Угорської академії наук і, до 1967 року, президенту Ради науки та вищої освіти.

Створення і ліквідація спеціалізованих округів (tanszékek) підпадала під юрисдикцію міністерства, у підпорядкуванні якого знаходиться установа, міністерства фінансів і президента Угорської академії наук. Щоб відкрити або ліквідувати відділ або спеціалізований округ, які не перебували у підпорядкуванні міністерства культури, потрібно було його погодження.

Ректори університетів (канцлер, президент) і декани вузів з одним факультетом, директори коледжів, академії і професори університетів призначалися Радою Міністрів республіки [8].

Навчальний план (tanterv) університетів, коледжів та інших типів вищих навчальних закладів затверджувався міністерством, у підпорядкуванні якого знаходився навчальний заклад. Тривалість навчання на заочній та вечірній формах навчання усіх вищих навчальних закладів визначалася за погодженням з Міністерством культури. Права і обов'язки Міністерства культури та міністерств, у підпорядкуванні яких є вищі навчальні заклади, були чітко регламентовані законом. Отже, вони зобов'язані:

1. Організувати і контролювати роботу закладів відповідно до Статуту.

2. Визначити перелік спеціалізацій і кваліфікаційні вимоги до майбутніх спеціалістів за кожним ступенем.

3. Забезпечувати створення належних умов і кількість кваліфікованих кадрів для ефективної роботи установ.

4. Затверджувати організаційні та експлуатаційні умови і правила безпечного та якісного функціонування установ.

5. Визначити повноваження керівників, що призначаються на посаду.

6. Визначити програми і підручники, рекомендовані до використання у навчально-виховному процесі [9].

Міністр культури, спільно з міністром, у підпорядкуванні якого є вищий навчальний заклад, мають право:

1. Визначити загальні принципи і методи організації навчально-виховного процесу, викладання навчальних дисциплін.

2. Забезпечувати вивчення марксизму-ленінізму.

3. Визначити загальні правила організації і функціонування вищих навчальних закладів, перелік дисциплін, систему контролю, форму та зміст державних екзаменів, вимоги до дипломних робіт.

4. Визначити, спільно з міністром фінансів систему фінансової допомоги та заохочення для студентів.

5. Визначити правила та умови вступу до вищого навчального закладу.

6. Регулювати умови призначення ординарних професорів університету (szimzetes egyetemi tanár) і асоційованих професорів (docens) і визначити їх права та обов'язки.

7. Визначити умови конкурсного відбору викладачів й інструкторів.

8. Регулювати правила присудження університетських докторських ступенів [9].

У підпорядкуванні Міністерства культури перебували звичайні університети (Tudományi egyetemek), політехнічні університети (Műszaki egyetemek), художні коледжі (Művészeti főiskolák), а також педагогічні коледжі (Tanárképző főiskolák) й

інститути (Tanítóképző és óvónőképző intézetek). Медичні університети (Orvostudományi egyetemek) перебували в управлінні Міністерства охорони здоров'я (Egészségügyi Minisztérium), а коледжі фізичної культури (Testnevelési főiskola) - Угорської асоціації фізкультури і спорту (Magyar Testnevelési és Sportszövetség) [9].

Список вищих навчальних закладів, які підпорядковуються різним міністерствам, наведено в додатку до постанови № 22 від 1962 Президентської Ради Угорської Народної Республіки [10].

Впродовж літа 1969 року видано три Укази, які вносили зміни в Постанову Уряду № 22 від 1962 р. а також до Постанови Уряду № 35 від 1962 р., якими визначалося підпорядкування вищих навчальних закладів Міністерству культури, функції факультету, вимоги і зміст навчальних планів і навчальних програм, права і обов'язки студентів, місце та роль комсомолу та профспілкових організацій у ВНЗ [11].

Висновки і перспективи подальших досліджень.

Отже, проведений нами аналіз перших кроків реформування вищої освіти Угорщини після 1945 року, дає нам можливість зробити окремі висновки, зокрема, після встановлення в Угорщині, так як і в Україні, комуністичного режиму, система вищої освіти втратила свою автономність, підпала під жорсткі умови централізації та тоталітарного управління, була перетворена у засіб ідеологічного виховання та підготовки майбутніх будівників комунізму. Зменшення годин на дисципліни суспільно-гуманітарного циклу та збільшення на дисципліни технічних та природничих наук відповідало тодішнім вимогам розвитку планової економіки, індустріалізації. Введення особливих умов вступу за принципом пріоритету соціального походження, призвело до зниження якості навчально-виховного процесу, погіршення фахової підготовки спеціалістів.

Подальшого дослідження потребують питання структури управління університетами у 60-80-і рр. XX ст., організації навчально-виховного процесу, наукових досліджень, прав і обов'язків науково-педагогічних працівників, студентів тощо.

Список використаних джерел

1. Peter E. "20 Eves a Pedagógusok Szakszervezete" (The Teachers Union Is Twenty Years Old) / E. Peter. - Köznevelés, Budapest. - XXI:13-14:497. - July, 9. - 1965. - 131 p.
2. Murray E. Higher Education in Communist Hungary, 1948-1956. The American Slavic and East European Reviews. - New York. - XIX:3:399. - October, 1960.
3. Там же. - P. 402.
4. Hencz A. The Evolution of Educational Institutions and Administration, 1945-1961 / A. Hencz. - Budapest : Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1962. - P. 76-94.
5. Magyar Közlöny (Hungarian Gazette). - Budapest. - №. 7. - October, 17. - 1961. - P. 5-6.
6. A Népköztársaság Elnöci Tanácsának 1956. évi 4. számú törvényerejű rendelete a felsőoktatási intézmények szervezeti kérdéseiről" (Decree No. 4 of 1956 of the Presidential Council of the People's Republic Concerning the Organization of the Institutions of Higher Learning) // Magyar Közlöny. - No. 10. - February, 9. - 1956. - P. 57-58.
7. Government Decree No. 35/1962 was amended on June 20, 1969 by Decree No. 25/1969. (VI.20.) // Magyar Közlöny. - Budapest. - No. 70. - September, 16. - 1962. - P. 581-583.
8. Government Decree No. 32/1957. (VI.5.) of June 5, 1957 // Magyar Közlöny. - No. 63. - June, 5. - 1957. - P. 355-356
9. World Survey of Education IV: Higher Education. - New York : UNESCO, 1966. - 586 p.
10. Decree No. 22 of 1962 of the Presidential Council of the People's Republic Concerning // Magyar Közlöny. - No. 70. - September, 16. - 1962. - P. 573-577.
11. Decree No. 14 of 1969 of the Presidential Council of the People's Republic amending Decree No. 22 of 1962 // Magyar Közlöny. - № 46. - June, 20. - 1969. - P. 445-446.

Стаття посвячена дослідженню реформ вищого образования Венгрии после 1945 года. Отмечено, что изменения в системе высшего образования были тесно связаны с теми общественно-политическими и социальными реформами, которые ввелись коммунистической властью и были направлены на централизацию и подчинение учебных заведений центральному органу, обеспечение квалифицированных кадров для плановой экономики и полного идеологического подчинения процесса воспитания подрастающего поколения. Дальнейший сравнительный анализ реформ этого периода в Венгрии и Украине даст возможность определить общее и отличительное в системах высшего образования и учесть недостатки и проблемы в дальнейшем процессе реформирования системы высшего образования с учетом лучших достижений национального и зарубежного опыта.

Ключевые слова: университеты, коледжи, академии, институты, Венгрия, Министерство культуры, Совет науки и высшего образования, Национальный совет образования, Венгерская Академия Наук.

The article investigates the higher education reform in Hungary since 1945. Till present, this problem has not been holistically and systematically studied in national and foreign scientific literature, which demonstrates the topicality of our scientific research. After establishing a conceptual continuity between scientific and educational heritage, modern approaches to the higher education reforming will help to re-evaluate its innovation potential - not only in light of current challenges, but also in the context of the problems that have long hindered its development, changes, improvement. The author states that changes in higher education were closely linked to the socio-political and social reforms which were introduced by the Communist government, aimed at centralizing and subordinating of institutions to central authorities, ensured qualified personnel for the planned economy and the full ideological education process subordination for the next generation. In order to increase the credibility of their power, the Communists had applied the populist solutions to provide benefits for admission to higher education of young people from peasants and the working class, even if they did not have secondary education, which resulted in the increased number of young students from among peasants and workers on the one hand, and the education quality decrease and training of future specialists, on the other. Legislation of higher education during 1945-1960-s has been analysed, there have been suggested the introduction of a rigid hierarchy in the management of schools, organization of educational process, control over educational achievements, students' leading role in Komsomol organization and Communist Party. At the same time, lack of autonomy in university had identified the list of specialties, curricula, educational courses, degree awarding. Further comparative analysis of reforms of that period in Hungary and Ukraine would make it possible to identify common and different aspects in higher education and consider the gaps and challenges in the future reforming of higher education, considering the best achievements of national and foreign experience.

Key words: universities, colleges, academies, institutes, the Hungarian National Republic, the Ministry of Culture, Council of Science and Higher Education, the National Council of Education, Hungarian Academy of Sciences.

УДК 373.2:37.015.31:78

Ніколаснко Лариса Іванівна,
аспірант, Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка

ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МУЗИЧНО - ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА ПОЗАШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ШЛЯХОМ ОРГАНІЗАЦІЇ САМООСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті визначено роль самоосвітньої діяльності як важливої складової підвищення професійної компетентності педагога позашкільного навчального закладу. На прикладі комунального закладу «Сумський Палац дітей та юнацтва», розкрито зміст, форми організації самоосвітньої роботи педагога позашкільного навчального закладу, керівників гуртків вокального напрямку та аккомпаніаторів Палацу. Встановлено взаємозв'язок між індивідуальними, груповими та колективними формами організації самоосвітньої діяльності. Розглянуто мотивацію педагогів, що спонукає до самоосвіти. Розкрито способи підвищення мотивації до розвитку професійної компетентності педагогічних кадрів, що використовуються адміністрацією позашкільного навчального закладу.

Ключові слова: професійна компетентність, музично-педагогічна компетентність, самоосвітня діяльність, позашкільний навчальний заклад, форми організації, індивідуальна робота, групова робота, колективна робота, способи підвищення мотивації, педагог позашкільного навчального закладу, керівник гуртка.

Постановка проблеми. Суспільство завжди висувало до педагога найвищі вимоги. Для того, щоб вчити інших, необхідно знати не тільки свій предмет і володіти методикою його викладання, а й бути обізнаним у різних сферах суспільного життя. На сучасному етапі модернізації освіти питання підвищення професійної компетентності педагога є особливо актуальним. Зміна орієнтирів в освіті зумовлює необхідність зміни особистісних рис педагога, мети й завдань його освітньої діяльності. Сучасному педагогу необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння бути готовим змінюватись відповідно до нових потреб, активно діяти, швидко приймати рішення. Нова якість освіти неможлива без самовдосконалення, саморозвитку, навчання впродовж життя. Адже, як зазначав німецький філософ А. Дістервег, «ти до тих пір здатний сприяти освіті інших, поки продовжуєш працювати над власною освітою» [3, с. 67].

Про важливість цього питання свідчать сучасні нормативно-правові документи Міністерства освіти і науки України: Закони України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», Національна доктрина розвитку освіти, Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання самоосвітньої діяльності є предметом вивчення педагогів-класиків (Я. Коменський, В. Сухомлинський, А. Дістервег), вітчизняних науковців (Я. Турбовський, В. Буряк, В. Козаков), зарубіжних вчених (І. Герде, Л. Рувінський, В. Окони).

Цілеспрямована та систематична самоосвіта є однією із складових успішного професійного зростання. Французький філософ Ж-Ж. Руссо стверджував, що тільки самоосвітня

діяльність спроможна сформувані справді ерудовану та всебічно розвинену особистість, якою, без сумніву, повинен бути вчитель [2, с. 367]. А. Макаренко наголошував на можливості оволодіння педагогічною майстерністю лише за умови цілеспрямованої роботи над собою.

Аналіз сучасної літератури свідчить про нерозривність понять «самовдосконалення» і «професійна компетентність».

Ми поділяємо думку М. Волинкіної, яка тлумачить професійну компетентність як «поєднання освіченості і поведінкової культури, вміння самостійно та кваліфіковано мислити, а надалі самостійно працювати» [1, с. 49]. На думку Л. Мігіної, О. Анасімової, Г. Мігіна, педагогічна компетентність – це «гармонійне поєднання знання предмету, методики і дидактики викладання, умінь і навичок педагогічного спілкування, а також прийомів і засобів саморозвитку, самовдосконалення, самореалізації» [4, с. 29].

Мета статті – на прикладі комунального закладу «Сумський Палац дітей та юнацтва» розкрити шляхи та форми організації самоосвітньої діяльності як важливої складової підвищення професійної компетентності педагогів позашкільного навчального закладу (зокрема, методистів, керівників гуртків вокального напрямку та аккомпаніаторів).

Результати дослідження. Самоосвітня діяльність у комунальному закладі «Сумський Палац дітей та юнацтва» (надалі Палац) відбувається за ініціативою педагога. Проте для її мотивування та реалізації зусиллями адміністрації, методистів, завідуючих відділами, керівників методичних об'єднань створено струнку організаційну систему, що включає індивідуальні, групові та колективні форми роботи (рис. 1).